

İKTİSAT TARİHİNDE YÖNTEM KAYMASI: YENİ İKTİSAT TARİHİ AKIMINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Method Shift in Economic History: A Critical Approach to the New Economic History Movement

Erdem Selman DEVELİ*

Öz

İktisat tarihinin kendi tarihini araştırmak, bu bilim dalında yaşanan dönüşümün ortaya konulabilmesi açısından son derece önemli bir konudur. Bu dönüşüm ise 20. yüzyılda meydana gelen iki önemli gelişme sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerden birincisi, iktisat tarihi çalışmalarına nicel yöntemleri dâhil eden "Yeni İktisat Tarihi (Kliometri)" akımının, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmasıdır. İkincisi ise, Yeni İktisat Tarihi alanında çalışan Amerikalı iki iktisatçıya (Douglass C. North ve Robert W. Fogel) 1993 yılında Nobel Ekonomi Ödülü'nün verilmesidir. Bu iki gelişme sayesinde iktisat tarihi çalışmalarında giderek daha fazla nicel yöntemlerin kullanılması, aslında bu bilim dalının kendi araştırma yöntemlerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Kendi araştırma yöntemlerinden giderek uzaklaşmanın sonucu ise iktisat tarihinin iktisat bilimine olan katkısının, sadece nicel yöntemler üzerinden değerlendirilme ihtimalidir. Böyle bir ihtimalin ortadan kaldırılmasına yönelik bir katkı sağlamayı amaçlayan bu makale, iktisat tarihi çalışmalarında önemli bir yöntem kayması olarak kabul edilen nicel yöntemlerin kullanılmasına ilişkin eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

İktisat Tarihi,
Yeni İktisat Tarihi,
Kliometri.

JEL Kodları:

A12, B23, N01.

Keywords:

Economic History,
New Economic
History,
Cliometric.

JEL Codes:

A12, B23, N01.

Abstract

Researching the history of economics itself is an extremely important issue in terms of revealing the transformation in this branch of science. This transformation emerged as a result of two important developments that took place in the 20th century. The first of these developments is that the "New Economic History (Cliometry)" movement, which includes quantitative methods in economic history studies, has been discussed intensively since the second half of the 20th century. The second is the 1993 Nobel Prize in Economics awarded to two American economists (Douglass C. North and Robert W. Fogel) working in the field of New Economic History. Thanks to these two developments, the increasing use of quantitative methods in economic history studies actually causes this branch of science to move away from its own research methods. The result of gradually moving away from his own research methods is the possibility of evaluating the contribution of economic history to economic science only through quantitative methods. Aiming to contribute to the elimination of such a possibility, this article presents a critical perspective on the use of quantitative methods, which is considered an important method shift in economic history studies.

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gülşehir Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Türkiye, erdemsdeveli@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2097-207X

Makale Geliş Tarihi (Received Date): 17.01.2022 Makale Kabul Tarihi (Accepted Date): 10.08.2022

1. Giriş

Bir bilim dalı ile ilgili çalışmaların sağlam temellere oturtulabilmesi için, öncelikli olarak o bilim dalının tarihinin bilinmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda iktisat tarihinin “tarihini” araştırmak, bu bilim dalı açısından son derece önemli bir konudur. Bu noktada iktisat tarihinin ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıkması ile ilgili Birleşik Krallık merkezli üç farklı görüşün ön plana çıktığı görülmektedir. Bu görüşlerden birincisine göre iktisat tarihinin başlangıcı İskoçyalı ahlak felsefesi profesörü olan Adam Smith’in “Milletlerin Zenginliği” isimli kitabını yayımladığı yıl olan 1776’ya kadar uzanırken, ikinci görüş İskoçyalı iktisatçı William Cunningham tarafından 1882 yılında yayımlanan “İngiliz Sanayi ve Ticaretinin Gelişimi” isimli kitabını başlangıç noktası olarak kabul etmektedir. Üçüncü görüş ise İngiliz iktisat tarihçisi Sir William James Ashley için Harvard Üniversitesi’nde bir iktisat tarihi kürsüsünün kurulduğu yıl olan 1892 yılını esas almaktadır.

İktisat tarihinin ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıkış tarihi ile ilgili tartışmalar bir kenara bırakılırsa, 20. yüzyıla gelindiğinde bu alanda önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Simon Kuznets tarafından 1941 yılında yayımlanan bir makalede iktisat tarihi araştırmalarının istatistiksel yöntemlerle desteklenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Amerikalı iki iktisatçı olan John R. Meyer ve Alfred H. Conrad tarafından 1957 yılında düzenlenen bir konferansta sunulan tebliğler ise ilerleyen yıllarda önce “Yeni İktisat Tarihi” daha sonra “Kliometri” olarak adlandırılacak olan iktisat tarihindeki bu dönüşümün ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır. Böylece 1870’li yıllarda ortaya çıkan Marjinalist Devrim’den sonra iktisadın nicel yöntemlere teslim olmasının üzerinden yüz sene geçmeden, iktisat tarihi de aynı sonu yaşayacağını ipuçlarını vermeye başlamıştır.

İktisat tarihinin yaşadığı bu dönüşümde birçok iktisatçının katkısı olmakla birlikte, İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi tarafından 1969 yılında verilmeye başlanan Nobel Ekonomi Ödülü, Yeni İktisat Tarihi alanında yaptıkları öncü çalışmalar nedeniyle 1993 yılında Amerikalı iktisatçılar Douglass C. North ve Robert William Fogel’a verilmiştir. Ancak, özellikle Nobel Ekonomi Ödülü’nün bu alanda çalışan iktisatçılara verilmesi ile birlikte altın çağını yaşamaya başlayan Yeni İktisat Tarihi akımı, eleştirilmekten de kurtulamamıştır. Eleştirilerin yoğunlaştığı nokta ise, tıpkı iktisatta olduğu gibi iktisat tarihinde de matematik, istatistik ve ekonometrinin yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmasıdır. Bu yöntem değişikliğinin iktisat tarihini daha soyut ve karmaşık bir bilim dalı haline getireceğinden duyulan endişe, bu alanda çalışan bazı akademisyenlerin Yeni İktisat Tarihi akımına karşı çıkmalarına neden olmaktadır.

Bu açıklamalar doğrultusunda bu çalışmanın aslında birbiri ile bağlantılı olan iki önemli amacı bulunmaktadır. Birincisi, iktisat tarihinin kendi bilim tarihi içerisinde ortaya çıkan önemli gelişmeleri ve bu gelişmeler sonucunda yaşanan yönetsel dönüşümü ortaya koymaktır. İkincisi ise giderek nicel yöntemlerin ağırlıkta olduğu bir bilim dalı haline gelen iktisat tarihinde yaşanan bu dönüşümü eleştirel bir bakış açısıyla inceleyerek aslında nicel yöntemlerin kullanılmadığı dünya ekonomisi araştırmalarında tarihsel, bölgesel ve küresel faktörlerin daha çok dikkate alındığını ortaya koymaktır. Bu yönüyle ele alındığında bir yöntem çalışması gibi görünen bu çalışma, aslında dünya ekonomisi ile ilgili araştırmaların hangi zeminde ele alınması gerektiğine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda çalışma giriş ve sonuç bölümleri hariç, dört ana bölüme ayrılmıştır. Giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde, iktisat tarihinin ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıkışı ele alınmış ve sonraki gelişim sürecinde hangi iktisatçıların ön plana çıktığına değinilmiştir. Üçüncü bölümde, iktisat tarihinde nicel yöntemlere ağırlık verilerek bir dönüşüm

yaşanması gerektiğinin ilgili akademik camiada tartışılmasından sonra literatüre giren “Yeni İktisat Tarihi (Kliometri)” akımı detaylı bir şekilde incelenmiştir. Dördüncü bölümde, önemli iktisat tarihi dergilerinde yayımlanan makaleler arasında nicel yöntemlere ağırlık veren çalışmaların sayısındaki ciddi artıştan bahsedilmiştir. Beşinci bölümde, bu akıma eleştirel bir bakış açısı getirilerek, iktisat tarihinin matematik, istatistik ve ekonometriye teslim edilmemesi gerektiği ana hatlarıyla vurgulanmıştır. Sonuç kısmında ise dört ana bölümde anlatılanlar göz önünde bulundurularak, iktisat tarihi çalışmalarında nicel yöntemlere gerçekten ihtiyaç olup olmadığı tartışılmıştır.

2. İktisat Tarihinin Gelişimi

İktisat ve tarih bilimlerinden esinlenen iktisat tarihinin her ikisinden de bağımsız bir bilim dalı olarak ortaya çıkması ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmektedir (Kurmuş, 2009: 379). Bu görüşlerden birincisi, İskoçya’daki Glasgow Üniversitesi’nde 1751 yılında mantık profesörü ve 1752 yılında ahlak felsefesi profesörü olarak görev yapmakla birlikte kendisine ‘*iktisadın babası*’ unvanı yakıştırılan Adam Smith (1723-1790) merkezlidir. İktisat ile ilgili birçok konuda önemli bir referans olarak kabul edilen Smith, 1776 yılında yayımlanan “Milletlerin Zenginliği” isimli kitabında; buğdayın fiyatı, vergiler, gümüşün değeri, faiz oranları, bankacılık ve kredi sistemi, merkantilist sistem, sömürgecilik ve dış ticaret gibi konularda tarihsel analiz yöntemini tercih etmiştir. Bu yöntem tercihi ise iktisat tarihinin ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili tartışmaların 1776 yılına kadar uzanmasına neden olmuştur. İkinci görüş, İskoçyalı iktisatçı William Cunningham (1849-1919) tarafından 1882 yılında yayımlanan “İngiliz Sanayi ve Ticaretinin Gelişimi” isimli kitabını başlangıç noktası olarak kabul etmektedir. Kendisini İngiliz iktisat tarihine adayan Cunningham, bu kitabı yazmasının iki amacı olduğunu belirtmiştir: İngilizlerin siyasi ve ekonomi tarihinin ne kadar yakından bağlantılı olduğunu göstermek ve İngiltere’nin ekonomik gelişimini bir bütün halinde incelemek. Bu iki amaç doğrultusunda özellikle I. Elizabeth döneminden (1558-1603) itibaren meydana gelen ve İngiliz ekonomisinin gelişiminde etkili olan olayları tarihsel bir süreç içerisinde incelemesi, Cunningham’ın iktisat tarihinin öncülerinden biri olarak anılmasını sağlamıştır. Üçüncü görüş ise İngiliz iktisat tarihçisi Sir William James Ashley (1860-1927) ile ilişkilidir. 1888-1892 yılları arasında Toronto Üniversitesi’nde politik iktisat profesörü olarak görev yapan Ashley, iktisat eğitiminin sağlam temellere oturtulabilmesi için iktisadın tarihsel yönünü ön plana çıkartan yeni bir bölüm kurmuş ve böylece iktisat biliminin tarihi köklerinden ayrılamayacağını ortaya koymuştur. İktisat tarihi alanında yaptıkları sayesinde 1892 yılında Harvard Üniversitesi’ne kabul edilmiş ve aynı yıl, dünyada ilk kez ve kendisi için özel olarak iktisat tarihi kürsüsü kurulmuştur. Böylece iktisat tarihine verilen önemi gösteren bu kürsü nedeniyle, bazı araştırmacılar 1892 yılını iktisat tarihinin doğuşu olarak kabul etmektedirler (Cunningham, 1907; McCready ve Ashley, 1955: 34; Çakır, 2003: 9; Kurmuş, 2009: 81).

İlgili literatürde iktisat tarihinin doğuşu genel olarak Smith, Cunningham ve Ashley’ye dayandırılmakla birlikte, iktisatçılar tarafından tam olarak mutabık kalınan bir tarih henüz belirlenememiştir. Çünkü iktisat tarihinin ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıkışı bir anda gerçekteşmemiş, uzun yıllar boyunca yapılan çalışmaların sonucunda tartışılmaya başlanan bir alan olarak varlığını kabul ettirmeye odaklanmıştır. Mesela Smith ve Cunningham tarafından yazılan kitapların ortaya çıkması için üstünde uzun yıllar çalışıldığı muhakkaktır. Benzer bir şekilde 1892 yılında Ashley’nin kendisi adına özel bir kürsü kurulması, onun yıllarca verdiği çabaların bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Böylece Smith, Cunningham ve Ashley, iktisat

tarihçisi olarak anılmadan yıllar önce aslında bir iktisat tarihçisi olarak çalışmaya başlamışlardır. Ancak her şeye rağmen iktisat tarihinin ortaya çıkışı ile ilgili kesin bir tarih belirlemeye çalışmak, bugün bile tartışılan bir konu olarak güncelliğini korumaktadır.

İktisat tarihinde ön plana çıkan bir diğer tartışma konusu ise, iktisat tarihinin tanımı ve dolayısıyla da inceleme alanı ile ilgili iktisatçılar tarafından kabul edilen ortak bir açıklamanın bulunmamasıdır. İktisat tarihi ile ilgili yapılan tanımların bir kısmı şöyle özetlenebilir (Shryock, 1944: 23; Kurmuş, 2009: 345; Güran, 2019: 6):

İngiliz iktisat tarihçisi John Harold Clapham (1873-1946) tarafından; “geçmişin sosyal kurumlarının ekonomik yönlerini araştıran” bir bilim olarak tanımlanmıştır. İngiliz iktisat tarihçisi George Unwin (1870-1925) tarafından; “yazılı tarih boyunca insanoğlunun içinde bulunduğu iktisadi şartları araştıran” bir bilim olarak tanımlanmıştır. Kanadalı iktisat profesörü Norman Scott Brien Gras (1884-1956) tarafından; “iktisadi olayları kronolojik olarak sıralayan ve bu olaylar arasındaki ilişkileri ortaya çıkaran” bir bilim olarak tanımlanmıştır. İngiliz iktisatçı Sir John Richard Hicks (1904-1989) tarafından; “iktisat tarihi, geçmiş çağların uygulamalı iktisadıdır” şeklinde tanımlanmıştır. İsveçli iktisat tarihçisi Eli Filip Heckscher (1879-1952) tarafından iktisat tarihinin amacının; “kıt ve yetersiz kaynakların insanların amaçları uğrunda çağlar boyunca nasıl kullanıldığının ve bu alandaki değişmelerin insan hayatını ve toplumları ne şekilde etkilediğinin araştırılması” olduğu belirtilmiştir. İskoçyalı iktisatçı William Cunningham (1849-1919) tarafından; “özel bir grup olgunun incelenmesi değil, bir ulusun tarihindeki bütün olguların özel bir bakış açısı ile incelenmesidir” şeklinde tanımlanmıştır. Amerikalı medikal tarihçi Richard Harrison Shryock (1893-1972) tarafından; “iktisadın zamansal yönü” olarak tanımlanmıştır.

Şüphesiz ki farklı iktisatçılar ve tarihçiler tarafından yapılan bu tanımları genişletmek mümkündür. Ancak yapılan tanımlar birbirinden farklı olmakla birlikte, aslında bu tanımların ortak bir noktaya vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu ortak nokta ise insanlık tarihi boyunca elde edilen tecrübelerin, iktisat tarihinin önemli dinamiklerinden biri olduğunun ortaya konulmaya çalışılmasıdır. Bu doğrultuda iktisat tarihinin genel amacı, geçmiş deneyimlerin ışığında günümüz dünyasındaki ekonomik gelişmeleri anlamaya ve gelecekle ilgili bazı tahminlerde bulunmaya yardımcı olmaktır. İktisat tarihinin bu amacını somut bir şekilde ortaya koyabilmek için birçok soru yöneltilebilir: Çin’in 15. yüzyıldan sonra yavaş yavaş güç kaybetmesinin ekonomik nedenleri nelerdir? Avrupa’nın ekonomik gelişiminde Afrika Kıtası’nın rolü nedir? Sanayi Devrimi dünya ekonomisini nasıl etkilemiştir? Amerika’nın küresel bir ekonomik güce dönüşmesinde etkili olan faktörler nelerdir? 21. yüzyılın ikinci çeyreği itibarıyla hangi ülke ve/veya bölgeler ön plana çıkacaktır?

Tarihsel temellere oturtulan teorik bir çerçevede dâhilinde bu ve benzeri tüm sorulara tutarlı cevaplar arayan iktisat tarihinin ayrı bir disiplin olarak gelişiminde Alman Tarihçi Okulu’nun önemli bir rol üstlendiği bilinmektedir. Alman Tarihçi Okulu, ortaya koymaya çalıştıkları doktrin ve tarihe biçtikleri rol bakımından farklı yaklaşımlara sahip olmaları nedeniyle “Eski Tarihçi Okul” ve “Genç Tarihçi Okul” olmak üzere ikiye ayrılır. Aslında bu ayrımın Alman Tarihçi Okulu için çok gerekli olmadığını ileri süren çalışmalar bulunmakla birlikte, bazı İktisadi Düşünceler Tarihi kitaplarında böyle bir ayrımla karşılaşılabilir. Bu doğrultuda Wilhelm Roscher (1817-1894), Bruno Hildebrand (1812-1878) ve Karl Knies (1821-1898) öncülüğünde gelişen Eski Tarihçi Okul, tarihi sadece açıklayıcı ya da doğrulayıcı bir araç olarak görmüştür. Buna karşılık Gustav Schmoller (1838-1917), Max Weber (1864-1920) ve Werner Sombart’ın (1863-1941) mensubu olduğu Genç Tarihçi Okul’un en önemli ayırt edici özelliği ise tarihin tanımlayıcı fonksiyonuna vurgu yapmasıdır (Tekeoğlu, 1993: 125-129).

Kendi içerisinde iki farklı grup olarak değerlendirsele de aslında Alman Tarihçi Okulu'nun genel özelliklerinden bahsetmek mümkündür (Yalçın, 1976: 375):

“Tarihçi Okul... geçmişin tarihçi derslerinden yararlanarak, eski hataları tekrar etmemeyi arzulayan... uygun bir fikr temel olmuştur. Tarihçi Okul'un bu yönü üzerinde yapılan farklı yorumlar sosyal bilimlerde, fizikte olduğu gibi, sabit ve değişmez kanunların bulunamayacağını ne sürmektedir. Toplumsal olaylarda öngörüye yardım edecek sabit ve değişmez kanunlar yerine; olayları anlamanın, onları yorumlamanın mümkün olduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle beşer ilimlerle, fiziki ilimlerin; tahlil, araştırma ve izah bakımından birbirlerinden nitelik farkı ile ayrıldıklarına dikkati çekmektedirler.”

Tarihçi Okul tarafından benimsenen bu yöntem, aynı zamanda klasik politik iktisada yönelik ilk eleştirilerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. nk 19. yüzyıl iktisatçıları için soyut, hipotetik ve tümdengelsel bir bilim olarak kabul edilen iktisat, Tarihçi Okul tarafından somut ve tümevarıma dayanan bir bilim olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda klasik politik iktisadı pozitif bir bilim olarak gören 19. yüzyıl iktisatçılarına karşı, iktisadın aslında bir “ahlk” bilimi olduğunu savunan Tarihçi Okul mensupları, bu nedenle kendi yaklaşımlarını “tarihçi-ahlaki” olarak isimlendirmişlerdir (Buğra, 2001: 134-152).

Böylece Amerikalı iktisat tarihçisi John Ulric Nef (1899-1988) tarafından “*iktisadın bir eki*” olarak değerlendirilen iktisat tarihinin (1944: 7) aslında ayrı bir bilim dalı olma hedefiyle hareket ettiği ve bununla bağlantılı olarak, klasik iktisadın iktisat bilimini hapsettiği soyut varsayımlardan kurtulmasına da yardım etmeye çalıştığı görülmektedir. Ancak tarihi temellere dayanan bu somut yöntem anlayışı, iktisat tarihinin kısa bir süre içerisinde önemli bir değişim yaşamasına neden olmuş ve Alman iktisatçı Wilhelm Roscher tarafından kurulan Eski Tarihçi Okul'dan farklı bir yöne doğru evrilmiştir. Yeni İktisat Tarihi ya da Kliometri olarak adlandırılan bu akım, 19. yüzyıldaki Marjinalist Devrim ve 20. yüzyıldaki Formalist Devrim¹ ile birlikte önce istatistik ve matematiğe, daha sonra ise ekonometriye teslim olan iktisadın, tarihsel temellerinin de benzer bir şekilde nicel (kantitatif) yöntemlerle incelenmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

3. Yeni İktisat Tarihi (Kliometri) Akımı

1871 ve 1874 yıllarında İngiliz iktisatçı William Stanley Jevons (*Politik İktisat Teorisi*), Avusturyalı iktisatçı Carl Menger (*İktisadın İlkeleri*) ve Fransız matematiksel iktisatçı Leon Walras (*Pr Politik İktisadın ğeleri*) tarafından farklı ülkelerde ve birbirlerinden habersiz olarak yayımlanan kitaplar, iktisat biliminin farklı bir yöne doğru evrilmesine neden olmuştur. Bu kitapların öncülüğünde 1870'li yıllarda ortaya çıkan Marjinalist Devrim ile birlikte iktisadın istatistik ve matematiğe teslim edilmesinin referans olarak kabul edilmesi, iktisat tarihinde de benzer bir dönüşümün yaşanmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda Amerikalı iktisatçı ve istatistiki Simon Kuznets (1901-1985) tarafından 1941 yılında The Journal of Economic History'de (*İktisat Tarihi Dergisi*) yayımlanan “*Statistics and Economic History*” isimli makale, iktisat tarihinin ne yöne evrileceğinin sinyallerini vermesi açısından önemli bir çalışmadır. Kuznets bu makalede, iktisat araştırmalarında uygulanan istatistiksel analiz yöntemi ile iktisat tarihçileri tarafından yazılan veya yorumlanan tarih arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Buna göre

¹ 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde iktisadın entelektüel yapısında bir dönüşüm yaşandığını fark eden Benjamin N. Ward, bu dönüşümü “Formalist Devrim” olarak adlandırmıştır (1972: 40). nk dönemin ekonomik sorunlarını zebilemek için daha yoğun matematiksel analizlere ihtiyaç duyulduğuna inanılması, tpk 1870'lerde olduğu gibi bu yeni dönüşümün de bir devrim olarak anılmasına neden olmuştur.

çalışmalarında istatistiksel analizleri kullanan iktisatçılar, geçmiş dönemlerde meydana gelen olayları iktisadi yönleriyle inceleyen iktisat tarihçilerini yeteri kadar dikkate almamışlardır. İktisat tarihçileri ise, istatistiksel araştırmanın analitik araçlarını veya temel teorik hipotezlerini çok az kullanmışlardır. Bu nedenle Kuznets, iktisat tarihi ile istatistiksel analiz arasında yakın bir ilişki kurulması gerektiğine vurgu yapmış ve bu ilişkinin sadece iktisat tarihini zenginleştirmekle kalmayacağını, aynı zamanda istatistiksel analiz ve iktisat teorisi üzerinde de önemli bir etkiye sahip olacağını belirtmiştir (1941: 26-36).

Kuznets tarafından yayımlanan bu makalede, iktisat tarihinde yaşanabilecek bu yöntem değişikliğinin aslında iktisat teorisi için de önemli katkılar sunacağı belirtilmektedir. Ancak buradaki esas amaç, tarihsel yöntemi kullanan ve bu nedenle iktisat disiplinine çok fazla katkı sağlayamadığı düşünülen iktisat tarihinin, mümkün olduğu kadar nicel yöntemlerle desteklenmesi gerektiğinin ortaya konulmasıdır. Bu noktada Joseph Schumpeter (1883-1950) tarafından 1947 yılında *The Journal of Economic History*'de yayımlanan “*The Creative Response in Economic History*” isimli makale de Kuznets'in görüşlerini destekler niteliktedir. Schumpeter bu makalede, iktisat tarihçileri ile iktisat teorisyenlerinin birlikte çalışmaları durumunda, iktisat disiplini için ilginç ve değerli katkılar sunabileceklerini belirtmiştir (1947: 149).

Ancak 1941 yılında Kuznets tarafından ileri sürülen ve 1947 yılında Schumpeter tarafından desteklenen bu yöntem değişikliğinin daha kapsamlı bir şekilde iktisat tarihine uygulanabilmesi için biraz daha zamana ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. 1957 yılına gelindiğinde ise ekonomi alanında araştırmalar yapmak üzere 1920 yılında kurulan “National Bureau of Economic Research (*Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu*)” ve iktisat tarihi ile ilgili araştırmaları teşvik etmek amacıyla 1940 yılında kurulan “The Economic History Association (*İktisat Tarihi Derneği*)” tarafından bir konferans düzenlenmiştir. Amerikalı iktisat tarihi profesörü olan Harold F. Williamson'ın (1901-1989) başkanlığında Massachusetts'teki Williams College'da düzenlenen bu konferansta, 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da gelir ve servetin yapısını nicel yöntemlerle analiz eden tebliğler sunulmuştur. Harvard Üniversitesi'nden Amerikalı iki iktisatçı olan John R. Meyer (1927-2009) ve Alfred H. Conrad (1924-1970) tarafından sunulan iki tebliğ, ilk önce “Yeni İktisat Tarihi (*The New Economic History*)” daha sonra ise “Kliometri (*Cliometrics*)”² olarak adlandırılan iktisat tarihindeki bu yeni yaklaşımın ortaya çıkmasında önemli kilometre taşları olarak kabul edilmektedir (National Bureau of Economic Research, 1958: 95; North, 1997: 412).

Her iki iktisatçı tarafından bu konferansta sunulan tebliğler, makale olarak da yayımlanmıştır. 1957 yılında *The Journal of Economic History*'de yayımlanan “*Economic Theory, Statistical Inference, and Economic History*” adlı makalenin amacı, tarihsel nedenselliğe bağlı olarak meydana gelen birtakım sorunları ortaya koymak ve bilimsel yöntemin analitik araçlarının iktisat tarihi yazımına nasıl uygulanabileceğini açıklığa kavuşturmaktır (Meyer ve Conrad, 1957: 524). 1958 yılında *Journal of Political Economy*'de yayımlanan “*The Economics of Slavery in the Ante Bellum South*” adlı makalenin amacı ise metodolojik olduğu kadar tarihsel noktaların da üzerinde durarak 1861-1865 yılları arasındaki Amerikan İç Savaşından (*American Civil War*) önce güney eyaletlerdeki köle ekonomisinin yarattığı kârlılığı, modern sermaye teorisi açısından ölçmektir (Conrad ve Meyer, 1958: 96).

² “Nicel İktisat Tarihi” ya da “Ekonometrik Tarih” olarak da adlandırılmaktadır (Woodman, 1972: 323; Kurmuş, 2009: 61).

Ancak Yeni İktisat Tarihi akımının kökenleri Meyer ve Conrad'a dayandırılmakla birlikte, aslında bu akımın 1957 yılında kendiliğinden ortaya çıktığını düşünmek yanıltıcı olabilir. Çünkü Amerikalı iktisatçılar William N. Parker, Douglass North ve Jonathan R. T. Hughes gibi önde gelen yeni iktisat tarihçileri, 1957 yılına kadar birbirinden önemli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Hatta Thomas S. Ashton, Marc Bloch, Earl J. Hamilton, Chester W. Wright ve Walt Whitman Rostow gibi birçok iktisat tarihçisinin çalışmaları da Kliometrik gelenek içerisinde değerlendirilebilir (Meiners ve Nardinelli, 1986: 511).

1960 yılına gelindiğinde ise bu akım ile ilgili iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlardan birincisi 1960 yılının aralık ayında Purdue Üniversitesi "İktisat Tarihinde Nicel Yöntemler Semineri (*Seminar on Quantitative Methods in Economic History*)"ne sponsor olmuş ve çok verimli geçen bu seminer, daha sonra yıllık bir etkinlik haline gelmiştir (Fogel, 1966: 642). İkincisi ise, başlangıcını kesin bir tarihe dayandırmanın zor olduğu bu akımın, kavramsal düzeyde ortaya konulmasıdır. İlk olarak Lance E. Davis, Jonathan R. T. Hughes ve Stanley Reiter tarafından 1960 yılında *The Journal of Economic History*'de yayımlanan "*Aspects of Quantitative Research in Economic History*" adlı makalede kullanılan "Kliometri" kavramı (1960: 540), tarih anlamına gelen "clio" kelimesi ile ölçüm anlamına gelen "metric" kelimesinin birleşmesinden oluşmaktadır. Bu doğrultuda Kliometri kavramı ile Douglass North tarafından icat edilen "Yeni İktisat Tarihi" kavramı aynı anlamda kullanılmaktadır. En basit haliyle, iktisat teorisi ile nicel yöntemlerin tarih çalışmalarına uygulanması olarak tanımlanabilen bu akımın (Goldin, 1995: 191-193), iktisat tarihi üzerinde derin bir etkisi olmuş ve iktisat tarihini anlatıdan, matematiksel bir forma dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, teoriyi; nicel yöntemlerle, yeni ve gözden geçirilmiş verilerle ve en son tekniklerle birleştirmiş ve ekonomik büyüme hakkındaki bilgilerin gelişmesini sağlamıştır (Hauptert, 2017: 1060).

Böylece verilerin, istatistiksel veya ekonometrik yöntemlerin ve iktisat teorisinin sistematik kombinasyonu ile karakterize edilen ve bu sayede iyice olgunlaşan Kliometri, iktisat tarihi için vazgeçilmez bir araç olarak kabul edilmektedir (Diebolt, 2012: 309). Bu alanda yapılan çalışmaların ise bir taraftan iktisat teorisine ve politikasına katkı sağlarken, diğer taraftan iktisat tarihinde ön plana çıkan konular hakkında genel olarak kabul edilen birtakım bilgilerin değişmesine ve zenginleşmesine neden olduğu ileri sürülmektedir (Uzun, 2001: 86).

Bu dönüşümde en çok pay sahibi olan iktisat tarihçilerinden biri Amerikalı Douglass Cecil North (1920-2015)'tur. Yeni İktisat Tarihi akımının popüler olmasını sağlayan ve dolayısıyla da bu akımın öncülerinden biri olarak kabul edilen North, California Üniversitesi'nde iktisat tarihi alanında doktorasını yapmıştır. 1950 yılında asistan olarak göreve başladığı Washington Üniversitesi'nden emekli olduktan sonra "emeritus profesör (onursal profesör)" unvanı ile aynı üniversitede çalışmalarına devam etmiştir. 1961 yılında yayımlanan "The Economic Growth of the United States: 1790-1860" isimli kitabı, bu alanda yazılan ilk ve en önemli eserlerden biri olarak kabul edilmektedir. Amerikalı iktisatçı William N. Parker (1919-2000) ile birlikte 1960-1966 yılları arasında "The Journal of Economic History"nin editörlüğünü yapmış ve 1972 yılında "İktisat Tarihi Kurumu (*Economic History Association*)"nun başkanlığı görevine getirilmiştir (Aktan ve Yay, 2018: 63-68).

1991 yılında, dünyanın en büyük akademik onur topluluklarından biri olan "Omicron Delta Epsilon" tarafından akademik başarılarının tanınması ve ekonomi alanındaki başarıların onurlandırılması amacıyla seçkin iktisatçılara iki senede bir verilen "John R. Commons Ödülü (*The John R. Commons Award*)"nü almıştır. Bu ödülün önemi ise, iktisat tarihçisi unvanına sahip

olarak bu ödülü alan ilk iktisatçı olmasıdır. Aslında 1965 yılında bu ödülü alan Rus asıllı Amerikalı iktisatçı Evsey D. Domar (1914-1997)’ın iktisat tarihi kategorisinde değerlendirilebilecek birtakım çalışmaları bulunmakla birlikte, özellikle İngiliz iktisatçı Roy Forbes Harrod (1900-1978) ile birbirlerinden bağımsız ve farklı zamanlarda³ geliştirdikleri, ancak literatürde “Harrod-Domar Modeli” olarak anılan model nedeniyle daha çok ekonomik büyüme üzerine yoğunlaştığı kabul edilmektedir. Bu nedenle bir iktisat tarihçisinden ziyade; büyüme, gelir ve sermaye gibi konulara ağırlıklı veren bir iktisatçı olarak düşünülebilir.

Douglass North’un yapmış olduğu tüm bu katkılara rağmen, “Kliometrinin babası” unvanının farklı iktisatçılara verildiği görülmektedir. Bu unvanı Claude Diebolt ve Michael Hauptert, Simon Kuznets’e (2021: 5); Graham Brownlow, İsveçli politik iktisatçı ve iktisat tarihçisi Eli Heckscher’e yakıştırmıştır (2012: 94-95). Ancak bu iki iktisatçıya göre bu unvanı daha çok hak ettiği düşünülen kişi ise iktisat tarihinin yaşadığı bu dönüşümde belki de en çok payı olan, Amerikalı iktisat tarihçisi Robert William Fogel (1926-2013)’dır (Küçükkalay, 2014: 469).

1948 yılında lisans eğitimini tamamladığı Cornell Üniversitesi’ndeki öğrencilik yıllarında Fogel’in bilimsel ilgi alanları fizik ve kimyadan, iktisat ve tarihe kaymıştır. Yaşadığı bu değişimin temel nedeni, Büyük Buhran’dan kaynaklanan küresel işsizlik nedeniyle, özellikle 1940’ların ikinci yarısında ekonominin geleceğine ilişkin karamsarlığın artmasıdır. Bu nedenle ekonomik istikrarsızlık ve eşitsizlik gibi sorunlara çözüm bulmak amacıyla iktisat ve tarih ağırlıklı çalışmalara yoğunlaşmış ve bu sayede birçok sorunun kesin bir şekilde cevaplanabileceğine inanmıştır: Demiryolları veya çelik fabrikaları gibi yeni teknolojilerin ekonomik büyümeye olan katkısının niteliği ve büyüklüğü nedir? 19. yüzyıldaki ekonomik ve kurumsal değişimde fabrika sisteminin rolü hakkında gerçekten ne biliyoruz? Bu tür soruları yanıtlamak için nicel kanıtlardan çok daha fazla yararlanılması gerektiği sonucuna ulaşan Fogel, bu nedenle o zamanlar iktisat bölümlerinde öğretilen en gelişmiş analitik ve istatistiksel yöntemler üzerinde çalışmaya başlamıştır. Columbia Üniversitesi’ndeki yüksek lisans yıllarında Amerikalı iktisat tarihçisi Carter L. Goodrich (1897-1971)’ten etkilenen Fogel, Goodrich’in iktisatta matematiksel ve istatistiksel yöntemleri kullanmamasına rağmen, kendisini bu konuda teşvik ettiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Simon Kuznets danışmanlığında hazırladığı doktora tezine dayanarak 1964 yılında çıkardığı ilk önemli kitabının (*Railroads and American Economic Growth: Essays in Econometric History*) iktisat tarihindeki bu değişim tartışmalarının yoğun olduğu bir dönemde Kliometrik bir bakış açısı sunması, kendi akademik çizgisini de belirleyen önemli bir tercihtir. Daha sonraki çalışmalarında da iktisat tarihçilerinin yoğunlaştığı karmaşık ve uzun vadeli süreçlerin incelenmesinde matematiksel modellerin ve istatistiksel yöntemlerinin daha geniş kullanımını teşvik etmek amacıyla hareket eden Fogel, böylece Yeni İktisat Tarihi akımının öncülerinden biri haline gelmiştir (The Nobel Prize, 2022a).

Yaklaşık 30 yıl boyunca hem North hem de Fogel tarafından yapılan tüm bu katkıların sonucunda Yeni İktisat Tarihi alanında meydana gelen en önemli gelişme ise 1993 yılında İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi tarafından Nobel Ekonomi Ödülü’nün bu iki iktisatçıya verilmesidir. Bu ödülün, Yeni İktisat Tarihi ya da Kliometri olarak adlandırılan bu alanda öncü olarak kabul edilen Amerikalı iki iktisatçıya verilme nedeni olarak; “ekonomik ve kurumsal değişimi

³ Roy F. Harrod tarafından geliştirilen model, 1939 yılında “The Economic Journal” dergisinde yayımlanan “*An Essay in Dynamic Theory*” isimli makale ile gündeme gelirken; Evsey Domar tarafından geliştirilen model ise 1946 yılında “Econometrica” dergisinde yayımlanan “*Capital Expansion, Rate of Growth, and Employment*” isimli makaleden sonra tartışılmaya başlanmıştır.

açıklamak için ekonomik teori ve nicel yöntemleri uygulayarak ekonomi tarihi alanındaki araştırmaları yeniledikleri için” açıklaması yapılmıştır (The Nobel Prize, 2022b).

Böylece 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sürekli artan bir ilgi ile takip edilen Yeni İktisat Tarihi akımı, Nobel Ekonomi Ödülü’nün bu alanda çalışan iktisatçılara verilmesi ile birlikte altın çağını yaşamaya başlamıştır. Ancak iktisat tarihinde yöntem tartışmalarının başlamasından itibaren Nobel Ekonomi Ödülü’nün verilmesine kadar geçen süreçte, hem bu alanda yazılan makalelerin akademik dergilerde daha fazla yayımlanmaya başlanması hem de bu alana ilgi duyan farklı akademisyenleri bir araya getiren kongrelerin düzenlenmesi, Yeni İktisat Tarihi akımının günümüze kadar olan gelişimine de önemli katkılar sağlamıştır.

Bu doğrultuda, 1941 yılında yayımlanmaya başlayan ve 1960-1966 yılları arasında North ve Parker’ın editörlüğünü yaptığı The Journal of Economic History’de, matematiksel modellerin ve nicel yöntemlerin kullanıldığı makalelerin sayısında 1960 yılından sonra yavaş yavaş bir artış yaşanmaya başladığı görülmektedir. 1960 yılında Amerikalı iktisat profesörü George Macesich tarafından yayımlanan “*Sources of Monetary Disturbances in the United States, 1834-1845*” isimli makalede kullanılan matematiksel ve logaritmik denklemler, bir iktisat tarihi dergisinin yaşadığı dönüşümü ortaya koymasından dolayı son derece önemlidir. North ve Parker’ın editörlüğünü yapmaya başladığı dönemde meydana gelen bu dönüşüm, özellikle 1970’li yıllardan sonraki sayılarda daha net bir şekilde görülmektedir. The Journal of Economic History dışında, Yeni İktisat Tarihi alanında önemli dergilerden kabul edilen “The Economic History Review” ve “Explorations in Economic History” dergilerinde de bu dönüşüm dikkat çekmektedir. 21. yüzyıla gelindiğinde ise günümüzün önemli kliometrisyenlerinden biri olarak kabul edilen iktisat profesörü Claude Diebolt’un editörlük görevini üstlendiği ve 2007 yılında yayımlanmaya başlanan “*Cliometrica*” dergisi, bu akıma verilen önemi ortaya koymaktadır.

Akademik dergilerde somut bir şekilde görülen bu değişimin dışında, Kliometri çalışmalarını teşvik etmek ve geliştirmek amacıyla 1983 yılında “Kliometri Topluluğu (*The Cliometric Society*)” kurulmuştur. Bu topluluk tarafından; “iktisadi olayları tanımlamak ve açıklamak için iktisat teorisi ve nicel tekniklerin uygulanması” olarak tanımlanan Kliometrinin gelişimi için yıllık konferanslar düzenlenmiş ve bu konferansların sonuncusu 24-26 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekteştirilmiştir. 2022 yılındaki konferansın ise 20-21 Mayıs tarihlerinde Amerika’daki Vanderbilt Üniversitesi’nde yapılacağı duyurulmuştur (The Cliometric Society, 2022a). Ayrıca bu konferansların dışında, 1985-2017 yılları arasında dünyanın dört bir yanından 500’den fazla iktisat tarihçisinin katıldığı toplam sekiz tane kongre düzenlenmiştir. Bu kongrelerden birincisi (*The First World Congress on Cliometrics*) Amerika’da düzenlenmiş ve Amerika, İtalya, Fransa, Japonya, Almanya, İrlanda ve Birleşik Krallık’ın iktisat tarihi ile ilgili toplam 28 bildiri sunulmuştur. İkinci kongre 1989 yılında İspanya’da (*39 bildiri*), üçüncü kongre 1997 yılında Almanya’da (*44 bildiri*), dördüncü kongre 2000 yılında Kanada’da (*44 bildiri*), beşinci kongre 2004 yılında İtalya’da (*57 bildiri*), altıncı kongre 2008 yılında İskoçya’da (*72 bildiri*) ve yedinci kongre 2013 yılında Amerika’da (*83 bildiri*) düzenlenmiştir. Kliometriye verilen önemin bir sonucu olarak katılımın giderek arttığı bu kongrelerin sekizincisi ve sonuncusu ise 2017 yılında Fransa’da düzenlenmiş ve bu kongrede toplam 87 bildiri sunulmuştur (The Cliometric Society, 2022b).

Böylece 2. Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika’nın ekonomik geçmişine ışık tutmak amacıyla Neoklasik teori ve nicel yöntemlerin uygulandığı bir iktisat tarihi pratiği olarak ortaya çıkan (Rojas, 2007: 75) ve nicel ekonomik verilerin analizine güçlü istatistiksel yöntemlerin

uygulanmasını sağlayan Yeni İktisat Tarihi yaklaşımı (Salerno, 2002: 7); günümüzde önemli platformlarda tartışılan, yıllık konferanslar düzenlenen ve uluslararası kongrelerde bildiriler sunulan bir akım haline gelmiştir.

4. İktisat Tarihi Dergilerinde “Yeni İktisat Tarihi” Akımının Ağırlığı Üzerine

Yeni İktisat Tarihi alanında meydana gelen tüm bu gelişmelerle bağlantılı olarak, bu akımın önemli iktisat tarihi dergilerinde yayımlanan makaleler içerisindeki ağırlığı da giderek artmaya başlamıştır. Bu doğrultuda iktisat tarihi alanında dünya genelinde birçok önemli dergi bulunmakla birlikte, bu dergilerin büyük bir kısmına erişim sorunu yaşanmaktadır. Tamamen veya kısmen erişim imkânı bulunan dergiler ise The Journal of Economic History, The Economic History Review ve European Review of Economic History'dir. Bu 3 dergide incelenen toplam 3724 makale, aslında iktisat tarihinde yaşanan yöntem değişimini çok net bir şekilde ortaya koymaktadır. Yüzyıllar boyu meydana gelen iktisadi gelişmeler, iktisat tarihçileri tarafından incelenmiş ve dünya ekonomisinin bir bütün halinde ele alınması noktasında önemli katkılar sunmuştur.

İktisat tarihine yön veren önemli dergilerden biri olarak kabul edilen “The Journal of Economic History”de 1941-2021 yılları arasında yayımlanan makaleler içerisinde erişim imkânı bulunan⁴ toplam 1.893 makale incelenmiştir. Buna göre iktisat tarihi çalışmalarında ilk olarak 1954 yılında George Heberton Evans ve 1957 yılında John R. Meyer ve Alfred H. Conrad tarafından kullanılan kantitatif yöntemler, özellikle 1970'li yıllardan itibaren daha sık tercih edilmeye başlanmıştır. Genel olarak bakıldığında ise 1941-1966 yılları arasında yayımlanan 418 makalenin sadece 10 tanesinde kantitatif yöntemler kullanılırken, 1967-1990 yılları arasında yayımlanan 576 makale içerisinde bu yöntemlerin kullanıldığı makale sayısı 274'e yükselmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren ise matematiksel denklemlerin ve/veya ekonometrik modellerin kullanıldığı makale sayısında çok ciddi bir artış yaşanmıştır. 1991-2021 yılları arasında yayımlanan 899 makale içerisinde kantitatif yöntemlerin kullanıldığı makale sayısı 665 olup, özellikle son 10 yıllık periyotta (2011-2021) yayımlanan 298 makalenin ise 249'unda bu yöntemler kullanılmıştır. Böylece The Journal of Economic History'de yayımlanan makaleler içerisinde kantitatif yöntemlerin kullanıldığı makalelerin oranı dönemsel olarak ele alındığında; 1941-1966 yılları arasında %2, 1967-1990 yılları arasında %48 ve 1991-2010 yılları arasında %69 olan bu oranın, 2011-2021 yılları arasında %84'e yükseldiği görülmektedir.

Bir diğer önemli dergi olan “The Economic History Review”de 1927-2016 yılları arasında yayımlanan toplam 1536 makale incelenmiştir. İlk olarak 1953 yılında Eric Kerridge tarafından kullanılan matematiksel yöntemlere ilerleyen yıllarda farklı makalelerde de karşılaşılmaktadır. Bu doğrultuda 1927-1979 yılları arasında yayımlanan 559 makalenin 14'ünde, 1980-2004 yılları arasında yayımlanan 546 makalenin 107'sinde ve 2005-2016 yılları arasında yayımlanan 431 makalenin 171'inde kantitatif yöntemlerin tercih edildiği görülmektedir. Böylece toplam 1536 makalenin 292'sinde (%19) kullanılan nicel analiz yöntemleri, 1927-1952 yılları arasında yayımlanan makalelerde hiç kullanılmamış, bununla birlikte 2011-2016 yılları arasında yayımlanan 271 makalenin 122'sinde (%45) kullanılmıştır. Bu verilere bakıldığında aslında

⁴ 2016 yılında yayımlanan makalelerin 21'ine ve 2018 yılında yayımlanan makalelerin ise 25'ine erişilememiştir. Ancak erişilemeyen bu 46 makalenin, ilgili dergide yayımlanan toplam 1.939 makale içerisindeki ağırlığı sadece %2,3'tür.

1927-2016 yılları arasında yayımlanan makaleler içerisinde önemli bir paya sahip olmayan nicel yöntemlerin, özellikle son yıllarda daha fazla kullanılmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Ancak burada önemli olan husus, bu makalelerin sayısından ziyade iktisat tarihinde yaşanan yöntem değişimini ortaya koymalarıdır. Böylece hem önceki dönemlerde ortaya çıkan düşük oranların dikkate alındığında hem de özellikle 2011-2016 yılları arasında yayımlanan makalelerin neredeyse yarısında kantitatif yöntemlerin tercih edildiği göz önünde bulundurulduğunda, muhtemelen 21. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren bu yöntemlerin daha ağırlıklı olarak kullanılabilmesi tahmin edilebilir.

Bu anlamda incelenen son dergi ise “European Review of Economic History”dir. 1997-2009 yılları arasında yayımlanan 173 makalenin 117’sinde (%68) ve 2010-2015 yılları arasında yayımlanan 122 makalenin 94’ünde (%74) kantitatif yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Böylece 1997-2015 yılları arasında yayımlanan toplam 295 makale incelenmiş olup, bu makalelerin 211’inde (%72) nicel analiz yöntemi tercih edilmiştir.

Böylece bu üç dergi dikkate alındığında, incelenen toplam 3724 makale içerisinde kantitatif yöntemlerin kullanıldığı makale sayısının 1452 ve bu makalelerin toplam içerisindeki payının ise %39 olduğu görülmektedir. Ancak toplam içerisindeki bu paydan ziyade dergilerin dönemler itibarıyla ele alınması, genel eğilimin hangi yönde olduğunun anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda The Journal of Economic History’de 1941-1966 yılları arasında ve The Economic History Review’de 1927-1979 yılları arasında yayımlanan makaleler içerisinde kantitatif yöntemlerin kullanıldığı makale sayılarının son derece sınırlı olduğu dikkati çekmektedir. Bununla birlikte her üç dergide özellikle 2010-2011 yıllarından sonra yayımlanan makaleler incelendiğinde, kantitatif yöntemlerin kullanıldığı makale sayılarında çok ciddi bir artış yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu artış ise iktisat tarihi çalışmalarındaki yöntem değişimini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

5. Yeni İktisat Tarihi Akımına Eleştirel Bir Bakış

Farklı bilim dallarında ortaya atılan yeni fikirler, kendisine eleştirel bakan ve bazen farklı alternatifler sunabilen “en yeni” fikirleri de beraberinde getirmiştir. Yeni İktisat Tarihi akımının gelişimi de böyle değerlendirilebilir. Çünkü dünyanın farklı üniversitelerinde görev yapan birçok akademisyen tarafından ilgiyle takip edilen bu akım, eleştirilmekten de kurtulamamıştır. Bu eleştirilerin yoğunlaştığı esas nokta ise, tıpkı iktisatta olduğu gibi iktisat tarihinde de matematik, istatistik ve ekonometrinin, yani kısaca nicel yöntemlerin yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmasıdır.

İktisat tarihinin bu alana sürüklenmesinin en önemli nedenlerinden birisi ise 1870’lerdeki Marjinalist Devrim ile 1950’lerdeki Formalist Devrim arasındaki seksen yıllık dönemde iktisatta matematik kullanımının başlangıç seviyesinden çok daha yoğun bir aşamaya geçmesidir. Bu doğrultuda klasik iktisadın o dönemin koşullarında var olan problemlerinin, 1870’lerde ortaya çıkan ve Neoklasik iktisadın başlangıcı olarak kabul edilen Marjinalist Devrim ile çözüldüğüne inanılmıştır. Ancak 20. yüzyılın ilk yarısında dünya ekonomisinin yaşadığı problemler matematiksel denklemlerle açıklanamayınca, Formalist Devrim ile birlikte adeta bir üst seviyeye geçilerek ekonometrik modeller oluşturulmuştur. Böylece iktisat bilimi, matematiksel denklemler kullanılarak meydana gelen yöntem tartışmalarını bir çözüme kavuşturmadan, içinde daha çok kaybolacağı yeni bir yönetime doğru kaymaya başlamıştır. İktisatta yaşanan bu dönüşüm ise, aynı

zamanda iktisat tarihinin de nicel yöntemlerle analiz edilmesi düşüncesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ayrıca bu düşünce ile birlikte dönemin akademik dergilerinde iktisat tarihi çalışmalarının yeteri kadar yer bulamadığı ve bu nedenle iktisat tarihinin önemini kaybedeceği endişesi, birçok iktisat tarihçisini yeni alternatifler aramaya itmiştir. Bu doğrultuda Simon Kuznets, John R. Meyer ve Alfred H. Conrad gibi iktisatçıların öncü çalışmalarından sonra Douglass C. North ve Robert William Fogel’a 1993 yılında Nobel Ekonomi Ödülü’nün verilmesi, aslında hem bu alana yönelik ilginin artmasını sağlamış hem de iktisat tarihinin kendi araştırma alanından giderek uzaklaşmasına neden olmuştur. Böylece Marjinalist Devrim ile başlayan iktisadın nicel yöntemlere teslim olma yolculuğu, iktisat tarihini de içine alan daha kapsamlı bir aşamaya geçmiştir.

Bu noktada iki önemli soru sorulabilir: İktisat tarihinin, iktisat bilimi açısından taşıdığı önemin anlaşılabilmesi için mutlaka nicel yöntemlerle mi desteklenmesi gerekiyor? Nicel yöntemlerle desteklenmeyen iktisat tarihi, iktisat bilimi açısından sınırlı düzeyde mi katkı sağlıyor? Her iki soruya da “hayır” cevabını vermek mümkündür. Çünkü geçmişteki olayları iktisadi yönleriyle ortaya koymaya çalışan, buradan aldığı referanslarla geleceğe yönelik tahminlerin tarihsel arka planını oluşturan ve bu sayede iktisat bilimi içerisinde çok önemli bir görev üstlenen iktisat tarihi, bunu pekâlâ nicel yöntemler olmadan da başarabilir.

İktisat tarihinin bunu başarabilmesi ise, iktisat biliminin geneli için de nicel yöntemlerin sorgulanmasına yol açabilir. Ancak bunun tam tersine her doğruyu matematik ve/veya ekonometri üzerinden ispatlamaya çalışma ısrarının devam etmesi, iktisadın bir bilim olup olmadığı tartışmalarının da tekrar gündeme gelmesine neden olabilir. Çünkü sosyal bilimlere fen bilimlerinin teknikleri ile analiz etmek, sorunu bir süre sonra iktisat özelinden çıkararak sosyal bilimlerin bilimsel katkısının tartışılmasına kadar götürebilir. Böylece iktisat tarihi özelinde başlayacak bir değişim hareketi, iktisadın uzun vadede nicel yöntemlerin hâkimiyetinden kurtularak kendi teorik alanına dönmesini ve aynı zamanda olası bir sosyal bilimlere eleştirisinin de önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Ayrıca sağlam bir tarihsel arka planı olmayan iktisat tarihi araştırmalarının nicel yöntemlerle desteklenerek hızlı bir şekilde sonuca ulaşılma istenilmesi durumunda, konunun sadece rakamsal anlamda yorumlanmasının ilerisine geçilememektedir. Bu ise araştırma konusundaki somut olayların nedenleri ve sonuçları ile ilgili yazarların katkısının tartışılmasına neden olmaktadır.

Diğer taraftan Yeni İktisat Tarihiçileri tarafından tarihin, iktisat teorisinin sürekli olarak test edildiği bir laboratuvar olarak görülmesi ve farklı tarihlerde gözlemlenen ekonomik olayların kontrollü ve tekrarlanabilen bir deney tarafından üretilen homojen ampirik veriler gibi ele alınması, iki önemli sorunu da beraberinde getirmektedir. Birincisi, niceliksel terimlerle kolayca formüle edilmeye uygun olmayan veya istatistiksel verilerin mevcut olmadığı konuların küçümsenme veya tamamen ihmal edilme eğiliminde olması nedeniyle, bu yaklaşımın iktisat tarihinde incelenebilecek soru türlerini sınırlamasıdır. Yeni İktisat Tarihi’nin ikinci ve daha önemli sorunu ise teori ile tarih arasında kurduğu ilişkidir. Tarihsel olaylar arasındaki nedensellik ilişkilerini tanımlamak için kullanılan teori, devam eden tarihsel süreçte ortaya çıkan yeni kanıtlarla her zaman yanlışlanabilir. Başka bir deyişle, Yeni İktisat Tarihiçilerinin “ölçüm ve teori arasındaki yakın ilişki” olarak nitelendirdikleri şey, aslında bir kısır döngüden ibarettir (Salerno, 2002: 8-10).

Dolayısıyla iktisat tarihini, tarih disiplininin hâkimiyeti altından kurtarmayı amaçladığı ileri sürülen Yeni İktisat Tarihi yaklaşımı (Kurmuş, 2009: 61), aslında uzun vadede iktisat tarihinin, nicel yöntemlerin ağırlıkta olduğu bir bilim dalı haline dönüşebileceği tehlikesini yaratmıştır. Tüm bu nedenlerden dolayı iktisat tarihinin, nicel yöntemlerin kendisini hapsedmek istediği soyut ve karmaşık bir alana hapsolmemesi için köklerine, yani “tarihine” sıkı sıkıya bağlı kalması gerekmektedir.

6. Sonuç

Kuznets, Conrad ve Meyer’in iktisat tarihinde yeni bir dönemin başlayacağını sinyallerini veren çalışmaları ve 1993 yılında North ve Fogel’in Nobel Ekonomi Ödülü’nü alması, Yeni İktisat Tarihi akımına yönelik ilginin giderek artmasını sağlamıştır. Artan bu ilgiyle beraber iktisat tarihi çalışmalarında nicel yöntemler yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Ancak tıpkı iktisatta olduğu gibi iktisat tarihinde de araştırma konusunun verileri arasındaki neden-sonuç ilişkisinin sadece rakamlar ve/veya denklemler yardımıyla ortaya konulabileceğine inanılması, bu yeni yöntemin zaman zaman eleştirilmesine neden olmuştur. Bu eleştirilerin odaklandığı nokta ise iktisat tarihinin nicel yöntemlere olan bağımlılığının, onu kendi çalışma alanından giderek uzaklaştırdığı yönündedir. Bu nedenle iktisat tarihinin kendi sınırlarına dönüp, nicel yöntemler ile arasındaki ilişkiyi “amaç-araç” çerçevesinde yeniden değerlendirmesi gerekmektedir. Ayrıca iktisat tarihinin matematiksel denklemlerle veya ekonometrik modellerle incelenmesi, aslında her dönemin kendi dinamiklerinin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Hâlbuki nicel yöntemlerden arındırılmış bir iktisat tarihi, rakamlardan ziyade sürece odaklanılmasını sağlayarak hem geçmişin değerlendirilmesinde hem de geleceğin tahmin edilmesinde önemli bir rol üstlenecektir.

İktisat tarihinin üsteleneceği bu rol ise rakamlarla ve denklemlerle kuşatılan ve adeta matematiğin bir alt dalı haline getirilen iktisadın, uzun vadede kendi teorik çizgisine dönüşü anlamına gelebilir. Tam da bu noktada, iktisat biliminin teorik altyapısı ile iktisat tarihinin kendi araştırma yöntemlerinin nicel analizler kullanılmadan bir araya getirilmesinin, iktisat biliminin uzun süredir yaşadığı yöntem sorununun çözülmesine yönelik önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece nicel yöntemlerin kullanılması anlamında iktisattan iktisat tarihine doğru bir süreç işlerken, bu yöntemlerin hâkimiyetinin azaltılması noktasında ise iktisat tarihinden iktisada doğru bir süreç başlatılabilir.

Son olarak ifade etmek gerekirse bu çalışmada, iktisat tarihinin kendi bilim tarihi içerisindeki evrimi ve sonucunda ortaya çıkan Yeni İktisat Tarihi akımına yönelik eleştirel yaklaşım, ana hatlarıyla ele alınmış ve yönetsel tercih anlamında genel eğilimin hangi yönde olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, daha sonra yapılacak farklı çalışmalar ile birlikte hem iktisat tarihindeki yönetsel değişim hem de Yeni İktisat Tarihi akımına yönelik ana hatlarıyla ortaya konulan eleştiriler spesifik alana özgü olarak incelenebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasına gerek olmayan bu çalışmada, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazar, makalenin tamamına yalnız kendisinin katkı sağlamış olduğunu beyan eder.

Araştırmacıların Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Aktan, C.C. ve Yay, S. (2018). Nobel ekonomi ödülü sahibi Douglass C. North'un iktisat bilimine katkıları: Yeni iktisat tarihi ve kurumsal iktisat. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 62-82. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/hiad>
- Brownlow, G. (2012). How do we ensure a useful future for Irish Cliometrics? *Irish Economic and Social History*, 39, 94-102. doi:10.7227/IESH.39.1.6
- Buğra, A. (2001). *İktisatçılar ve insanlar: Bir yöntem çalışması* (3. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Conrad, A.H. and Meyer, J.R. (1958). The economics of slavery in the Ante Bellum South. *Journal of Political Economy*, 66(2), 95-130. <https://doi.org/10.1086/258020>
- Cunningham, W. (1907). *The growth of English industry and commerce in modern times: The mercantile system*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Çakır, C. (2003). Türkiye'de iktisat tarihi çalışmalarının tarihi üzerine bir deneme. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 1(1), 7-63. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/talid>
- Davis, L.E., Hughes, J.R.T. and Reiter, S. (1960). Aspects of quantitative research in economic history. *The Journal of Economic History*, 20(4), 539-547. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- Diebolt, C. (2012). Where are we now Cliometrics? *Historical Social Research*, 37(4), 309-326. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- Diebolt, C. and Hauptert, M. (2021). *Cliometrics: Past, present, and future* (HAL Working Paper No. 03345558). Retrieved from <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-03345558/document>
- Fogel, R.W. (1966). The New Economic History-1: Its findings and methods. *The Economic History Review*, 19(3), 642-656. <https://doi.org/10.2307/2593168>
- Goldin, C. (1995). Cliometrics and the Nobel. *The Journal of Economic Perspectives*, 9(2), 191-208. doi:10.1257/jep.9.2.191
- Güran, T. (2019). *İktisat tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Hauptert, M. (2017). The impact of Cliometrics on economics and history. *Revue D'économie Politique*, 127(6), 1059-1082. doi:10.3917/redp.276.1059
- Kurmuş, O. (2009). *Bir bilim olarak iktisat tarihinin doğuşu*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Kuznets, S. (1941). Statistics and economic history. *The Journal of Economic History*, 1(1), 26-41. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- Küçükkalay, A.M. (2014). *Dünya iktisat tarihi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Mainers, R.E. and Nardinelli, C. (1986). What was happened to the New Economic History? *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 142(3), 510-527. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- McCready, H. and Ashley, W. (1955). Sir William Ashley: Some unpublished letters. *The Journal of Economic History*, 15(1), 34-43. <https://doi.org/10.1017/S0022050700066122>
- Meyer, R.J. and Conrad, A.H. (1957). Economic theory, statistical inference, and economic history. *The Journal of Economic History*, 17(4), 524-544. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- National Bureau of Economic Research. (1958). *Investing in economic knowledge*. Retrieved from <https://www.nber.org/system/files/chapters/c4144/c4144.pdf>
- Nef, J.U. (1944). What is economic history. *The Journal of Economic History*, 4, 1-19. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- North, D. (1997). Cliometrics-40 years later. *The American Economic Review*, 87(2), 412-414. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- Rojas, A.M. (2007). Cliometrics: A market account of a scientific community (1957-2006). *Lecturas de Economía*, 66, 47-82. Retrieved from <http://www.scielo.org.co/>

- Salerno, J.T. (2002). Introduction. In M. N. Rothbard (Eds.), *A history of Money and banking in the Unites States: The colonial erat o World War II* (pp. 7-44). Alabama: Ludwig von Mises Institute.
- Schumpeter, J.A. (1947). The creative response in economic history. *The Journal of Economic History*, 7(2), 149-159. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- Shryock, R.H. (1944). What is economic history: Comment. *The Journal of Economic History*, 4, 20-24. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- Tekeođlu, M. (1993). *İktisadi dūřūnceler tarihi*. Adana: ukurova Őniversitesi Basımevi.
- The Cliometric Society. (2022a). *2021 conferences*. Retrieved from <https://www.cliometrics.org/conferences/>
- The Cliometric Society. (2022b). *World cliometric conferences*. Retrieved from <https://www.cliometrics.org/conferences/world-cliometrics-conferences/>
- The Nobel Prize. (2022a). Robert W. Fogel: Biographical. Retrieved from <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1993/fogel/biographical/>
- The Nobel Prize. (2022b). The Sveriges Riksbank prize in economic sciences in memory of Alfred Nobel 1993. Retrieved from <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1993/summary/>
- Uzun, A. (2001). Yeni iktisat tarihi akımı ve iktisat tarihi yazımına katkıları. *Cumhuriyet Őniversitesi İİBF Dergisi*, 2(1), 80-93. Erişim adresi: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/>
- Ward, B. (1972). *What's wrong with economics?* New York: The Macmillan Press Ltd.
- Woodman, H.D. (1972). Economic history and economic theory: The New Economic History in America. *The Journal of Interdisciplinary History*, 3(2), 323-350. <https://doi.org/10.2307/202334>
- Yalçın, A. (1976). *İktisadî doktrinler ve sistemler tarihi*. Ankara: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar.

METHOD SHIFT IN ECONOMIC HISTORY: A CRITICAL APPROACH TO THE NEW ECONOMIC HISTORY MOVEMENT

EXTENDED SUMMARY

Purpose of the Study

The increasing use of quantitative methods in economic history studies actually causes this branch of science to move away from its own research methods. The result of moving away from his own research methods is the possibility of evaluating the contribution of economic history to economic science only through quantitative methods. Aiming to contribute to the elimination of such a possibility, this article presents a critical perspective on the use of quantitative methods, which is considered an important method shift in economic history studies.

Methodology

In this study, the transformation of the methods used in economic history studies in the historical process is examined and a critical approach to the New Economic History movement, which emphasizes that these studies should be supported by quantitative methods, is presented. In this direction, firstly, the development of the history of economics within its own discipline was examined and the new economic history movement, which emphasized the need to benefit from quantitative methods in economic history research, was discussed. Secondly, the weight of this trend in the articles published in important economic history journals is mentioned. Thirdly, the support of economic history studies with quantitative methods, which is a frequently preferred method in the relevant literature especially since the last quarter of the 20th century, has been criticized on the grounds that it actually causes this branch of science to move away from its own analysis limits. In addition, research and publication ethics were complied with in this study, which did not require of the Ethics Committee or legal/special approval.

Conclusion

Two important developments in the field of economic history in the 20th century are very important in terms of signaling the direction in which this branch of science will evolve. The first of these developments; The "New Economic History (Kliometrics)" movement, which emerged as a result of the work done by Simon Kuznets, Joseph Schumpeter, John R. Meyer, Alfred H. Conrad, Lance E. Davis, Jonathan R. T. Hughes and Stanley Reiter, and included quantitative methods in economic history research. It has been discussed intensively since the second half of the 20th century. The second is the 1993 Nobel Prize in Economics awarded to two American economists (Douglass C. North and Robert W. Fogel) working in the field of New Economic History. As a result of all these developments that took place in about fifty years, it is seen that there has been a significant increase in the number of articles using quantitative methods among the articles published in important economic history journals. However, the intensive use of quantitative methods in economic history studies actually causes this branch of science to move away from its own research methods. The result of gradually moving away from his own research

methods is the possibility of evaluating the contribution of economic history to economic science only through quantitative methods.

Concern about the realization of such a possibility causes criticism of the New Economic History movement. Because, with this trend, there are some question marks in the sense of its own scientific future in the economic history, which is tried to be made into a branch of science in which quantitative methods are predominant. However, examining the economic history with mathematical equations or econometric models actually causes the dynamics of each period to be ignored. However, an economic history free from quantitative methods will play an important role in both evaluating the past and predicting the future by focusing on the process rather than numbers. In addition, bringing together economic theory and economic history without using quantitative methods will make an important contribution to solving the method problem that the science of economics has been experiencing for a long time.